

PALEIS HET LOO

Het paleis op reis: Willem of Lodewijk? Beslis de strijd!

U gaat met uw klas het lesprogramma 'Willem of Lodewijk? Beslis de strijd!' volgen. Het programma bestaat uit een voorbereidende les (50 minuten), een museumles in de klas verzorgd door een museumdocent van Paleis Het Loo (50 minuten) en een afrondende les (50 minuten).

Centraal in dit lesprogramma staat de vraag wie het machtigst was: koning-stadhouder Willem III of koning Lodewijk XIV. Leerlingen maken in de voorbereidende les kennis met Willem en Lodewijk en verdiepen die kennis in de escaperoom, die door een museumdocent van Paleis Het Loo wordt begeleid. Tenslotte beantwoorden de leerlingen in de afrondende de les de centrale vraag, nadat zij elkaar hebben proberen te overtuigen met gebruik van 17e-eeuwse propagandamiddelen.

'Willem of Lodewijk? Beslis de strijd!' sluit aan bij de kenmerkende aspecten behorend bij tijdvak 6 (De tijd van regenten en vorsten): het streven van vorsten naar absolute macht, de bijzondere plaats in staatkundig opzicht en de bloei in economisch en cultureel opzicht van de Nederlandse Republiek en wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie. Tevens worden historische vaardigheden als standplaatsgebondenheid en brononderzoek geoefend.

In deze handleiding vindt u materialen die u tijdens het lesprogramma kunt gebruiken. Heeft u vragen over 'Willem of Lodewijk? Beslis de strijd!'? Neemt u dan gerust contact met ons op. Wij zijn te bereiken via educatie@paleishetloo.nl, of per telefoon: 055-5772465.

© Afdeling Educatie, Paleis Het Loo, 2018

Vorbereidende les (50 minuten)

In de voorbereidende les wordt de opbouw van het lesprogramma duidelijk gemaakt, de centrale vraag geïntroduceerd en maken de leerlingen kennis met Willem III en Lodewijk XIV. De leerlingen maken een keuze voor team Willem of team Lodewijk en gaan vervolgens onderzoek doen naar hun hoofdpersoon. Door het onderzoek goed af te ronden, verkrijgen de leerlingen de code voor het eerste kistje in de escaperoom.

Voor het onderzoek moeten de leerlingen vragen opzoeken op internet. Zij hebben dus een pc, laptop, mobiele telefoon of tablet nodig.

Tijdens de voorbereidende les werken de leerlingen aan verschillende doelstellingen:

- Ik kan drie voorbeelden noemen van cultuur, handel en politiek in de 17e eeuw in Frankrijk of Nederland.
- Ik weet hoe ik effectief informatie kan opzoeken met gebruik van internet en het handboek.
- Ik weet wie Lodewijk XIV en koning-stadhouder Willem III waren en kan iets vertellen over het leven van één van de beide personen.
- Ik kan samen met een klasgenoot aan de opdracht werken, waarbij wij evenveel doen.

Aan de hand van de meegestuurde PowerPoint-presentatie kunt u het lesprogramma introduceren en stellen de beide hoofdrolspelers zichzelf voor. Ook de instructie voor het kennismakingsspel staat op de PowerPoint-presentatie. Indien gewenst, kunt u bovenstaande lesdoelen toevoegen aan de PowerPoint.

Dia 1

Leg de leerlingen uit dat zij de komende drie lessen een lesprogramma volgen over Willem en Lodewijk. Wie zijn deze mannen? Wat weten zij al van hen?

Dia 2

Neem de centrale vraag met de leerlingen door. In de voorbereidende les gaan zij kennis maken met de beide mannen. Die kennis hebben zij nodig tijdens de museumles om uit de escaperoom te komen. Daarin leren zij meer over Willem en Lodewijk. Zo kunnen zij tijdens de afrondende les de centrale vraag beantwoorden.

Dia 3

Vertel de leerlingen dat zij zo een keus moeten maken voor team Willem of team Lodewijk. Om die keuze te kunnen maken, gaan de mannen zich nu eerst kort voorstellen. Klik op het geluidsicoon voor de audiofragmenten.

Laat de leerlingen vervolgens een team kiezen. Zorg ervoor dat de teams ongeveer even groot zijn, bijvoorbeeld door één van de mannen op te hemelen of de ander juist te bekritisieren.

Laat de leerlingen vervolgens in beide teams gaan zitten, dus één kant van het lokaal team Willem en de andere kant team Lodewijk.

Dia 4

De leerlingen gaan nu het kennismakingsspel spelen. Daarvoor hebben zij het werkblad van hun team nodig. Dit is een pdf-document dat u als bijlage heeft ontvangen. Leerlingen werken met en in dit digitale bestand. Plaats dit bestand voorafgaand aan de les op een voor leerlingen te bereiken (online) plek. Door deze opdracht maken zij kennis met Willem of Lodewijk en ontvangen zij de code voor het eerste kistje van de escaperoom.

Laat de leerlingen in tweetallen van hetzelfde team het werkblad maken. De vragen kunnen digitaal worden ingevuld of, indien dat handiger is, op een apart papier worden genoteerd. Per kamer/level moeten zij de antwoorden aan u voorleggen, daarna mogen ze pas weer verder. Als de leerlingen digitaal werken, dan is het noodzakelijk het werkblad te downloaden en op te slaan op het apparaat waarop zij werken. Indien dit niet wordt gedaan, zullen de antwoorden namelijk verdwijnen als de leerlingen op een link in het document klikken.

Als de leerlingen alle vragen goed hebben, dan krijgen zij de code die zij nodig hebben om het eerste kistje van de escaperoom te openen (zie voor de antwoorden, bijlage 1 Antwoordblad). Het snelste groepje krijgt als eerste de code. Die twee leerlingen zitten dan sowieso bij elkaar in de groep. U kunt de leerlingen op weg helpen. In de antwoordbladen in deze bijlage vindt u ook de links naar de websites waar het antwoord te vinden is.

Dit is de laatste dia van de voorbereidende les. De andere dia's zijn voor de afrondende les.

De codes voor team Willem zijn: W1650, W2686 en W3702.
En de codes voor de tweetallen binnen groep Lodewijk zijn: L1638, L2655 en L3715. Twee groepjes krijgen dezelfde code, dus twee keer code W1650, twee keer code W2686, etc. De overige leerlingen worden even verdeeld over de groepjes binnen hun team. Zo ontstaan zes groepjes, die in de museumles gaan samenwerken: drie keer Willem en drie keer Lodewijk. Wijs de leerlingen erop dat zij de code goed bewaren en meenemen naar de museumles.

Bespreek klassikaal de opdracht na. Wat heeft de leerlingen het meest verrast? Welke vraag was moeilijk te vinden? Welk tweetal was het snelst? En hoe hebben zij gezocht? Bij de afronding kunt u nog terugkomen op de lesdoelen van de voorbereidende les.

Tijdens de museumles hebben twee leerlingen per groepje (uitgaande van zes groepjes) een mobiele telefoon nodig. Daarmee moeten zij een QR-code scannen. Met sommige telefoons (nieuwere I-phones bijvoorbeeld) kan dat via de camera. Lukt dit niet, dan kan een gratis app gedownload worden via Quickmark. Het is handig dat leerlingen dit gedaan hebben voor aanvang van de museumles.

Museumles in de klas (50 minuten)

Een museumdocent van Paleis Het Loo komt bij u in de klas en voert met de leerlingen een escaperoom uit.

Tijdens de museumles werken de leerlingen aan verschillende doelstellingen:

- Ik kan aan de hand van voorwerpen iets vertellen over het leven van koning-stadhouder Willem III of koning Lodewijk XIV.
- Ik kan aan de hand van voorwerpen iets vertellen over de handel, politiek en cultuur in de 17e eeuw.
- Ik kan uitleggen hoe in de 17e eeuw propaganda werd gemaakt en daarvan drie voorbeelden geven.
- Ik kan bronnen onderzoeken en daaruit conclusies trekken.
- Ik kan in een groep samenwerken, waarbij de taken goed verdeeld worden.

De leerlingen moeten drie opdrachten maken over de thema's politiek, handel en cultuur in de 17e eeuw. Deze thema's zijn gekoppeld aan Willem III of Lodewijk XIV. Door de opdrachten goed te maken, krijgen leerlingen codes. Met deze codes kunnen zij kistjes openen die gebeurteniskaarten bevatten. Uiteindelijk moeten de teams alle gebeurteniskaarten op de juiste volgorde hangen en een tijdlijn vormen. Beide teams moeten dan samenwerken om de code te vinden, waarmee het kistje geopend kan worden, waarin zich de sleutel van het lokaal bevindt.

Wij willen u verzoeken om met het oog op de brandveiligheid een tweede sleutel van het lokaal mee te nemen. Indien de deur niet op slot kan, dan kunnen wij de deur symbolisch afsluiten. Mocht dat het geval zijn, dan horen wij dat graag van u.

De museumdocent heeft minimaal 15 minuten nodig om de spullen klaar te zetten in het lokaal, dus voordat de les begint en de leerlingen binnenkomen.

Afrondende les (50 minuten)

In de afrondende les gaan de leerlingen propaganda maken voor Willem of Lodewijk. Dit wordt verbonden aan de Vrede van Rijswijk. Uiteindelijk wordt de centrale vraag beantwoord en stemmen de leerlingen wie de meeste macht had op het gebied van handel, politiek en cultuur.

Tijdens de afrondende les werken de leerlingen aan verschillende doelstellingen:

- Ik kan uitleggen waarom koning-stadhouder Willem III of koning Lodewijk XIV het machtigst was op het gebied van handel, politiek en cultuur.
- Ik kan mijn standpunt goed beargumenteren.
- Ik kan propagandamiddelen uit de 17e eeuw op een goede manier inzetten om mijn standpunt te ondersteunen.

Bij de afrondende les hoort een PowerPoint-presentatie, deze is samengevoegd met de presentatie van de voorbereidende les en heeft u als aparte bijlage ontvangen. In deze presentatie wordt ingegaan op de Vrede van Rijswijk en krijgen de leerlingen de instructie voor hun propagandaopdracht. Daarna komt de centrale vraag terug waar de leerlingen over gaan stemmen.

Voor de propagandaopdracht hebben de leerlingen verschillende soorten papier en stiften/potloden nodig. Het stemmen kunt u eventueel doen met Mentimeter of een andere ICT-tool.

Dia 5

Kom kort terug op de museumles. Wat vonden de leerlingen ervan? Welke informatie was nieuw? Wat sprak hen aan?

Laat de leerlingen samenvatten wat de beide mannen hebben gepresteerd op het gebied van handel, politiek en cultuur. Laat hen daarbij eventueel de themakaartjes gebruiken.

Dia 6

Tijdens de museumles kwam op de tijdlijn de term 'vredesbesprekingen' te staan.

Tussen Lodewijk en Willem zijn tweemaal grote vredesbesprekingen geweest. Dat was de Vrede van Nijmegen naar aanleiding van de oorlog van 1672 en de Vrede van Rijswijk.

Weten de leerlingen nog op welke oorlog die volgde? (Negenjarige Oorlog) En in welk jaar deze plaats vond? (1697)

De vredesbesprekingen vonden plaats in Huis ter Nieuburch in Rijswijk.

Dia 7

Dit is een tekening van Huis ter Nieuburch gemaakt rond die tijd. De leerlingen zien op de voorgrond een plein. Daar moesten alle deelnemers langs. Dit was daarom de ideale plek om de afgezanten te beïnvloeden. Aanhangers van Willem of van Lodewijk konden daar propaganda maken voor hun vorst. Kunnen de leerlingen nog enkele propagandamiddelen noemen uit die tijd? (Penningen, (spot)prenten, schilderijen, kunstwerken, pamfletten, sinaasappels op een stok)

Dia 8

Opdracht

- Maak propaganda voor Willem of Lodewijk
- Drie verschillende thema's/gebeurtenissen
- Drie groepjes voor Willem en drie voor Lodewijk
- Aan de hand van één propagandamiddel

De leerlingen gaan nu zelf aan de slag. Het lokaal wordt over een kwartier omgetoverd tot het plein voor Huis ter Nieuburch. De leerlingen mogen dan propaganda gaan maken voor Willem of Lodewijk.

Op het plein komen zes groepjes te staan. Dit zijn dezelfde groepjes als tijdens de museumles.

Elk groepje kiest één gebeurtenis/handeling of thema om te promoten. Daarvoor kunnen zij de kaartjes van de tijdlijn gebruiken en de themakaartjes. Binnen het team kan afgesproken worden wie wat doet, zodat de groepjes verschillende argumenten naar voren kunnen brengen.

Per groepje wordt één propagandamiddel uit de 17e eeuw gebruikt. Deze mogen zij zelf gaan maken.

Toon eventueel de afbeelding van Huis ter Nieuburch. Begeleid de groepjes.

Laat elk groepje zijn propagandapunt presenteren met behulp van het propagandamiddel. Eventueel kunt u groepjes op elkaar laten reageren.

Rond de opdracht af en laat de leerlingen weer zitten.

Dia 9

De Vrede van Rijswijk bleek toch nog niet het einde van de strijd. Die is eigenlijk nooit helemaal beslist. Wie had nu de meeste macht? Dat mogen de leerlingen nu gaan beslissen!

Laat de leerlingen nog eenmaal de vraag goed doorlezen.

Dia 10

De leerlingen hebben veel kennis opgedaan over de beide mannen. Zojuist hebben zij nog propaganda gehoord en gemaakt. Blijven zij achter hun teamheld staan of zijn zij toch overtuigd door de tegenpartij?

Laat de leerlingen stemmen. Dit kan op verschillende wijzen, bijvoorbeeld met de app Mentimeter of via het opsteken van hun hand.

Wie heeft de klas gekozen? Wij horen het graag, via educatie@paleishetloo.nl.

Spreek de les, eventueel de lesdoelen, en het lesprogramma na en rond alles af.

Antwoordblad kennismakingsspel
Antwoorden team Lodewijk

Level 1: Spiegelzaal

VRAAG	ANTWOORD
<p>1. De Spiegelzaal is de beroemdste zaal van het paleis. Aan het plafond en de muren zijn schilderijen aangebracht. Vele daarvan gaan over de oorlog die Frankrijk in 1672 begon. Zoek op hoe die oorlog in Frankrijk werd genoemd en hoe de Nederlanders het jaar 1672 noemen.</p>	<p><i>Hollandse Oorlog</i> <i>Rampjaar</i></p> <p>1672 Lodewijk 2 Lodewijk 3</p>
<p>2. Versailles is gebouwd in de bouwstijl van de 17e eeuw. Die stijl is heel druk, met veel versieringen en goud. Deze stijl werd overal in Europa toegepast, ook in Nederland. Zoek op hoe die stijl wordt genoemd.</p>	<p><i>Barok</i></p> <p>Versailles</p>
<p>3. Jullie zien dat deze zaal vol zit met gouden versieringen. Goud kwam uit Amerika. Frankrijk had meerdere kolonies in Amerika, waarvan Haïti één van de belangrijkste werd vanwege de producten die daar verbouwd werden. Noem drie van die producten.</p>	<p><i>Suiker, katoen, tabak, koffie, indigo</i></p> <p>Kolonies van Frankrijk</p>

Level 2: Tuin

VRAAG	ANTWOORD
<p>1. Door deze tuinen liepen vroeger ook de vele gasten van Lodewijk. Ook Jacobus II, de voormalige koning van Engeland, wandelde hier graag. Jacobus was te gast, maar zou uiteindelijk in Frankrijk blijven. Zoek uit waarom Jacobus niet meer terug kon naar Engeland en wanneer dat was.</p>	<p><i>Willem III verjaagde in 1688 Jacobus en werd zelf koning van Engeland in 1689, daarom kon Jacobus niet meer terug.</i></p> <p>1688/1689</p>
<p>2. In de tuin werden grote feesten gegeven. Dans was daarbij zeer belangrijk. Lodewijk was zelf een goede danser en speelde al jong een rol in balletuitvoeringen. Aan één rol die hij speelde in een ballet heeft hij zijn bijnaam te danken. Welke rol was dat?</p>	<p><i>De zon</i></p> <p>Lodewijk 2</p>
<p>3. In de tuinen van Versailles stonden in de 17e eeuw veel exotische bloemen. Net als op Paleis Het Loo stonden er dure tulpen uit Turkije. Lodewijk zelf hield het meest van de tuberoos. Zoek op uit welk land deze bloem kwam.</p>	<p><i>Mexico</i></p> <p>Via zoekmachines eenvoudig te vinden</p>

Level 3: Bedkamer koningin

VRAAG	ANTWOORD
<p>1. Dit is de Bedkamer van de koningin, Lodewijks vrouw Maria Theresia van Oostenrijk. Anders dan je wellicht zou denken, was zij een Spaanse prinses. Het huwelijk met Lodewijk was bedoeld om de vrede tussen beide landen te bevestigen. Dat liep echter anders. In de Negenjarige Oorlog was Spanje namelijk één van de tegenstanders van Frankrijk. Zoek nog minstens vier andere landen op die in die oorlog tegen Frankrijk vochten.</p>	<p><i>Engeland</i> <i>Nederlandse republiek</i> <i>Heilige Roomse Rijk</i> <i>(Oostenrijkse keizer en</i> <i>Duitse vorsten)</i> <i>Denemarken</i> <i>Zweden</i> <i>Hertogdom Savoie</i></p> <p><u>Negenjarige Oorlog</u></p>
<p>2. In Frankrijk bestond een zeer uitgebreid hofleven. Er waren allemaal hofregels. Veel mensen mochten bijvoorbeeld niet eens zitten. 's Ochtends was er een hele ceremonie om de koning en de koningin te helpen bij het opstaan. Zoek op hoe dat in het Frans werd genoemd.</p>	<p><i>(petit en grand) Lever</i></p> <p><u>hofcultuur Versailles</u></p>
<p>3. In deze kamer zie je veel dure materialen. Laken en linnen maakte men in Frankrijk zelf. De productie ervan stond in de tijd van Lodewijk XIV echter onder druk. Om de eigen Franse productie te beschermen door meer te exporten en minder te importeren, bedacht minister Jean-Baptiste Colbert een nieuw economisch beleid. Zoek op hoe dit beleid werd genoemd.</p>	<p><i>Mercantilisme/</i> <i>Colbertisme</i></p> <p>Via zoekmachines eenvoudig te vinden</p>

Antwoordblad kennismakingsspel
Antwoorden team Willem

Level 1: Vestibule

VRAAG	ANTWOORD
<p>1. Aan de muur rechts zie je twee portretten naast elkaar hangen. Dit zijn Willem en zijn vrouw Mary. In 1677 zijn zij met elkaar getrouwd. Dat Willem met zijn Engelse nicht zou trouwen leek in 1672 nog ondenkbaar. Zoek op waarom dat in 1672 ondenkbaar was.</p>	<p><i>Engeland was in 1672 met Frankrijk, Munster en Keulen de Nederlandse Republiek binnengevallen.</i></p> <p>1672 a 1672 b</p>
<p>2. Paleis Het Loo is gebouwd in de barokstijl. Die stijl is heel druk, met veel versieringen en goud. Je kunt aan de Vestibule wel zien dat die stijl, die uit Frankrijk kwam, in Nederland niet zo druk was. Dat paste beter bij de Nederlandse smaak. Ook onze schilderkunst in de 17e eeuw was soberder en realistischer. Zoek de namen van drie Nederlandse schilders uit die tijd op.</p>	<p><i>Rembrandt van Rijn Jan Steen Johannes Vermeer Gerard Dou Paulus Potter Frans Hals Ferdinand Bol Pieter de Hooch</i></p> <p>Kunst</p>
<p>3. In de Vestibule zien jullie echte bloemen staan. Willem en Mary hielden beiden erg van bloemen. Sommige bloemen waren zeer kostbaar, omdat deze uit verre landen kwamen. In hun tuin hadden Willem en Mary bijvoorbeeld tulpen en aardappelplantjes staan. Die laatste waren alleen voor de sier. Zoek op uit welke land de tulpen kwamen.</p>	<p><i>Turkije (toen Ottomaanse Rijk)</i></p> <p>Via zoekmachines eenvoudig te vinden</p>

Level 2: Oude Eetzaal

VRAAG	ANTWOORD
<p>1. Paleis Het Loo was in 1686 afgebouwd. Drie jaar later werd echter besloten alweer uit te breiden. De Nieuwe Eetzaal werd toen pas gebouwd. Deze eetzaal is groter en veel statiger dan de Oude Eetzaal waar jullie nu in rondkijken. Zoek op waarom er een grotere eetzaal moest komen na 1689.</p>	<p><i>Willem III werd toen koning van Engeland en had daarom meer status. Daarbij paste een grotere, uitbundiger eetzaal om met gasten te kunnen dineren.</i></p> <p>1688/1689</p>
<p>2. Veel kamers in het paleis zijn ontworpen door Daniel Marot, een Hugenoot die uit Frankrijk was gevlucht. Hij bracht de stijl van het Franse hof mee. De reden dat hij moest vluchten, was de intrekking van het Edict van Nantes. Zoek uit wat een Hugenoot was en waarom Marot juist naar de Nederlandse Republiek was gevlucht.</p>	<p><i>Een Hugenoot was een Franse protestant. De Republiek was protestants (met bovendien gewetensvrijheid), daarom zal Marot daar naartoe zijn gevlucht.</i></p> <p>Intrekking Edict van Nantes</p>
<p>3. Het eten werd op smaak gemaakt met specerijen. Deze specerijen kwamen mee met de schepen van de VOC. Zoek vier specerijen op die in de 17e eeuw door de VOC uit Azië werden gehaald.</p>	<p><i>Foelie, peper, kaneel, nootmuskaat, kruidnagel</i></p> <p>VOC a VOC b</p>

Level 3: Bedkamer Mary

VRAAG	ANTWOORD
<p>1. Dit is de Bedkamer van Mary. Ook Willem had zijn eigen Bedkamer. Het ging tenslotte ook om een verstandshuwelijk en niet om liefde. Willem was met Mary getrouwd om Engeland als bondgenoot te krijgen. Voor Willems strijd tegen Lodewijk waren bondgenoten namelijk zeer belangrijk. Anders was de overmacht van Lodewijk niet te bestrijden. Naast Engeland, waar hij zelf koning van werd, kreeg Willem het voor elkaar om veel bondgenoten samen te laten vechten. Een goed voorbeeld daarvan is de Grote Alliantie in de Negenjarige Oorlog. Zoek vier van zijn bondgenoten in deze oorlog op.</p>	<p><i>Engeland</i> <i>Heilige Roomse Rijk</i> <i>(Oostenrijkse keizer en</i> <i>Duitse vorsten)</i> <i>Denemarken</i> <i>Zweden</i> <i>Hertogdom Savoie</i> <i>Spanje</i></p> <p><u>Negenjarige Oorlog</u></p>
<p>2. De hofcultuur was in de Republiek en Engeland minder uitgebreid dan in Frankrijk, maar toch zeer belangrijk. Iedereen die deel uitmaakte van het hof moest zich aan bepaalde regels houden. Beloning kreeg men in de vorm van privileges. Ook voor de Bedkamer golden regels. Deze kamer was namelijk meer dan een plek om te slapen. Welke andere belangrijke functie had de Bedkamer?</p>	<p><i>Ontvangst van</i> <i>belangrijke gasten</i></p> <p><u>Bedkamer Mary</u></p>
<p>3. In deze kamer zie je een deel van een verzameling van Mary. Deze verzameling was enorm kostbaar. Wat verzamelde Mary en waarom was het zo duur?</p>	<p><i>Porselein, omdat het</i> <i>helemaal uit China moest</i> <i>komen.</i></p> <p>Via zoekmachines eenvoudig te vinden</p>

